

Dafne in Kuskut

F. Mihelič 1991

V SOBAH SPOMINOV, KI JIH NI BILO

Dialog večmedijske umetnice Noemi Veberič Levovnik z izbranimi deli Franceta Miheliča

Iz cikla PROSTOR, TELO IN MEDIJ V PREHAJANJU • Savinov likovni salon Žalec, 17. 12. 2015 – 16. 1. 2016

Prostori spominskih vživljanj in utelešenj: France Mihelič in Noemi Veberič Levovnik

V pričujočem besedilu želim razgrniti nujno selektivni pogled na delo obeh umetnikov, njuno značilno osebno ikonografijo, bližine in kontrastne napetosti, ki podpirajo razmislek o delovanju spomina v razmerju do specifične umetniške podobe, ki se je razprla v prostor in se slednjič utelesila.

V kakšnem razmerju so na prvi pogled morbidne fantastične podobe, povezane s pokojnimi starši umetnika in mitologiziranim erotizmom, ter priklicevanje spominov na dogodke in/ali prostore, ki jih nemara sploh ni bilo, v poetični transformaciji celotnega razstavnega prostora v sobe izmuzljivega spominskega vživljanja Noemi Veberič Levovnik?

V iskanju odgovora na to vprašanje lahko sledimo posameznim vidikom upodobljenega na izbranih Miheličevih delih (značilni motiviki narave, razdejanjih fantastičnih interierov, mitoloških figur Dafne in kurenta itn.), ki učinkovito korespondirajo z osebno ikonografijo Noemi Veberič Levovnik. Pri obeh umetnikih je sanjski, domišljjski, fantastični svet nadgradnja dejanskega sveta v skladu z njuno lastno umetniško subjektiviteto. Tako so ustvarjene podobe svojevrstne projekcije notranjih izkustev in predstav o svetu, spominov, želja, sanj, upanja, strahov, fantazij in podobnega.

V perspektivah obeh ustvarjalcev se srečamo s temeljnimi eksistencialnimi vprašanji, ki bistveno zadevajo slehernika. Tako denimo slikar na različne načine obuja spomin na starše. Pred nami so poetično artikulirane podobe spominov obeh umetnikov, subjektivni, celo intimni pogledi, ki pa zadevajo občečloveško izkustvo, na katerem participira subjektivni odnos do podobe vsakogar, ki se vanjo potopi.

Umetnica želi svojo inspiriranost z izbranimi Miheličevimi deli (vsem je med drugim skupna izrazita tonska kontrastnost, ki podčrtuje dramatičnost motivike) deliti z gledalcem na intenziven način vzgibanja njegove lastne spominske tvarine. V ta namen celoten galerijski prostor preobrazi v enovito pripovedno in psihološko vpojno prizorišče, ki poleg tega, da deluje kot gledališčna mizanscena, mestoma spominja na delo spomina in sanj kot gonil porajanja prostih asociacij, kulturnih in vsakdanjih analogij, vse tja do povsem intimnih reminiscenc. Prehod iz slike v video in naprej v živi performans ustvari nov kontrapunkt in se spusti v živo materijo, v posebno intenziven odnos tako z gledalcem kakor tudi z realnostjo samo. Dela Noemi Veberič Levovnik odražajo ali iščejo prehode med realnostmi, ki so mnogotere in se v umetnosti povezujejo v neskončen vzporedni svet, prostor, ki ga naseljujejo naši spomini in fantazme.

V pričujoči instalaciji umetnica raziskuje razmerja podobe do predmetne stvarnosti, prostor podobe v odnosu do prostora in časa telesa ter vselej izmuzljivega dela spomina, ki ga podoba priklicuje. Spominjanje kot vživljanje v sugestivno podobo, atmosfero prostora, nek detajl, je izrazito subjektiven in emocionalni akt, psihološko vzgibanje gledalca.

Proces branja/izkušanja podob je vselej tako ali drugače vezan na izkušnjo tistega, ki zaznava – na njegovo zmožnost oživljanja oziroma vživetja. K temu pripomore izpostavljenost učinkom delovanja performativnega akta v galerijskem okolju, ki ga umetnica transformira v celovito izkustveno situacijo, v katero gledalec vstopa po poti določenega zaznavnega procesa. Tako lahko, na primer, gibljiva videopodoba kot podoba subjektivne umetničine predstave močnejše ujame gledalca, ga vodi k vživetju. Podobe in predmeti ciljajo na tipke notranjega sensorija, ki nam preko vidnega odpirajo pot v nevidno.

Noemi Veberič Levovnik je Miheličeva dela subtilno vtkala v celoto performativne instalacije, ne zgolj oblikovno-formalno, sicer estetsko učinkovito predmetnostjo in materialnostjo – s posebno pozornostjo do tekstur in drugih detajlov, ki jih je s slikovnega polja lastnoročno likovno transponirala v realni razstavni prostor, marveč tudi vsebinsko-pripovedno in poudarjeno simbolno-asociativno. Njeno delo vključuje poudarek na resničnih materialih: asociacijska vrednost najdenih materialov in predmetov označuje vsakdanje življenje, ki nam ga predstavljajo interieri intimnega prebivanja, kakršni so naše sobe – obenem prisposodbe za notranje življenje. Predmeti, prežeti s sledmi svoje predhodne rabe, ki podpirajo njihovo čutno neposrednost, nosijo potencial subvertiranja naših zakoreninjenih odzivov na dominanten repertoar kulturnih pomenov.

France Mihelič, Spomin na očeta, tuš s peresom, čopičem, 237 × 329 mm, Sig.: ni, PII/8, inv. št.: GK 2305/r, Pokrajinski muzej Ptuj Ormož. Foto: Boris Farič

Noemi Veberič Levovnik, Ma chambre (Moja soba), 2009, večmedijska prostorska postavitev (tkanine, karton, preproge, otroški voziček, fotografije, risbe, zvok, luč, parfum), fotografija iz videa.

Pri tem je še zlasti ključno to, da Noemi Veberič Levovnik »zastavi« svoje lastno telo. Površina telesa, koža postane prizorišče sprejemanja in posredovanja točno določene podobe, ki jo je umetnica izbrala za izhodiščno točko svojega snovanja celote, Miheličev *Spomin na ptujski atelje* (1942).

Okoliščina, da originala ni bilo mogoče pridobiti za tokratno razstavno postavitev, je okarakterizirala osrednji performativni akt umetnice, da samo njeno telo, gola koža postane projekcijsko platno reprodukcije. Na ta način na prvi pogled izpostavlja svoje telo predvsem kot družbeno-kulturni artefakt in ne kot edinstveno manifestacijo notranjosti. Telesna izpovednost, govorica oziroma tekst telesa se preobraža v palimpsest, umetnostno-zgodovinsko kroniko sledi velikega imena moderne likovnosti na Slovenskem. Toda po drugi strani lahko to performativno gesto ugledamo kot svojevrstno dopolnitev/dovršitev Miheličevih lastnih predstav, izpovedanih v njegovih podobah, ki so golo žensko telo izpostavile kot privilegirano območje čutenja, sprejemanja in projiciranja.

O tem nam zgovorno priča erotična obarvanost zgodnjega ateljejskega avtoportreta z bujno golo figuro mladega ženskega modela v družbi kurenta. Tako smo pri umetničini performativni gesti priče vzajemnosti aktivnih in pasivnih vtisov, projekcij in introjekcij, pozicij subjekta in objekta, duha in telesa. Videti je, kot da Miheličevi goli ženski figuri spričo njenega mitičnega porekla in usode slednjič umanjka mesenost. Umetnikove podobe golih ženskih teles so tu razumljene kot projekcije njegovih lastnih predstav o telesu in svetu. Geneza teče od sanjske in spominske podobe ženske (modela v slikarjevem ateljeju) do fantazmagorije: lebdeče in slednjič razkrajajoče se Dafne s kurentom, podvržene nizu metamorfoz v objemu bujne gozdne vegetacije. Iz kontrasta beline polti golega ženskega telesa in temnega kurenta (mestoma z avtoportretnimi podtoni slednjega) se Dafne slednjič izvije kot simbol nedosegljivega.

Erotizem mitološko-poganskega dvojca Dafne in kurenta zadeva ključne teme v življenju slehernika, povezane z ljubeznijo in smrtjo. To sta tudi tisti žariščni točki, ki sprožata najintenzivnejše vživetje, kakršnega lahko zaneti posamezni detajl v umetniški podobi ali v prostoru umetnine skozi trenutke spominjanja. Osebe, ki smo jih nekoč srečali, potovanja, avanture, osebne drame in podobno – te stvari so z nekaj izjemami s časom postale le še nekakšni vzorci, ki se jih je mogoče spominjati, a ne povzdigujejo več naše fantazije v višave. Tu nas seveda zanimajo tiste izjeme – nezgrešljivo vezane na izkustvo ljubezni in človeške minljivosti.

Noemi Veberič Levovnik, V sobah spominov, ki jih ni bilo - Detajl poslikanih tal, 2015, večmedijska prostorska postavitev v Savinovem likovnem salonu Žalec. Foto: Gašper Domjan

Noemi Veberič Levovnik, V sobah spominov, ki jih ni bilo - Detajl postavitev, 2015, večmedijska prostorska postavitev v Savinovem likovnem salonu Žalec. Foto: Gašper Domjan

France Mihelič, Spomin na ptujski atelje, 1942, olje na platnu na lepenki, 44,8 x 56,2 cm, zasebna last, Ljubljana.

Noemi Veberič Levovnik, Izginjanje, 2009, fotografija iz videa. Videoposnetek: Noemi Veberič Levovnik

France Mihelič (1907, Virmaše pri Škofji Loki – 1998, Ljubljana) je med letoma 1927 in 1931 študiral na likovni akademiji v Zagrebu. Leta 1936 se je zaposlil kot profesor risanja v gimnaziji na Ptuj, kjer je imel leta 1939 samostojno razstavo, ki jo je odprl France Stelè. Leta 1937 je prvič obiskal Pariz. Po vojni je sprva služboval kot ilustrator, že leta 1945 pa je postal profesor na novo ustanovljeni likovni akademiji v Ljubljani. Bil je eden najbolj svojskih in pomembnih likovnih umetnikov 20. stoletja in redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Za svoje ustvarjalno delo na področjih slikarstva, grafike, risbe, ilustracije in scenografije je prejel vrsto visokih nagrad doma in v tujini. Zapustil je izjemen opus, ki obsega preko 8000 likovnih del. Njegovo risarsko zapuščino so dediči zupali študijskemu Miheličevemu kabinetu Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož.

France Mihelič, Roka mrtve matere – študija, tuš s čopičem in bel gvaš, 391 × 511 mm, Sig. d. sp. (s svinčnikom): F Mihelič, Ljubljana, 1955, PlI/8, inv. št.: GK 2309/r, Na hrbtni strani odtis litografije Topli vrh, Pokrajinski muzej Ptuj Ormož. Foto: Boris Farič

Noemi Veberič Levovnik, Zabava, 2013, večmedijska prostorska postavitvev in performans v MSUM + MG Ljubljana, fotografija iz dogodka

Na naslovni strani:

France Mihelič, Dafne in kurent, 1967, lesorez, Papir: 56,5 × 76,5 cm, odtis: 49 × 62,8 cm
Sig. D. sp.: Fr. Mihelič, I. sp.: e.a., v sr. sp. podnašl.: Dafne in kurent (s svinčnikom)
PIV/3 Inv.št.: GK 68/g, Pokrajinski muzej Ptuj Ormož. Foto: Boris Farič (zgoraj)

Noemi Veberič Levovnik, V sobah spominov, ki jih ni bilo, 2015, večmedijska prostorska postavitvev v Savinovem likovnem salonu Žalec. Foto: Gašper Domjan (spodaj)

Za pomoč pri realizaciji razstave se zahvaljujemo Pokrajinskemu muzeju Ptuj Ormož, ki nam je za tokratno postavitvev dal na razpolago izbor Miheličevih del iz svoje stalne zbirke.

ZKŠT Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec,

Aškerčeva 9a, www.zkst-zalec.si

Zloženko je izdal Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec

november 2015

Razstavo je podprlo:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO